

2001 - חומר חקירה ופוליגרף - הלכת רחמים כהן

מאת: קצינת-משפטים טל ואקיל, תובעת צבאית בפרקליטות מחוז המרכז וחיל-האוויר, התביעה הצבאית

בין השנים 1999 ל-2005, התנהל הליך פלילי בעניינו של אל"ם רחמים כהן, בו יוחסה לו שורה של עבירות מין. במסגרת ההליך התעוררו סוגיות משפטיות תקדימיות ביחס להגדרת חומרי חקירה שנאספו בבדיקת פוליגרף ושאלות בנוגע למבחנים לפיהם נקבע האם יש להעביר חומרים אלו לעיון הנאשם. סוגיות אלו עלו בעקבות בקשה שהגישו באי כוח הנאשם לבית הדין הצבאי ובהמשך אף נדונו בבית המשפט העליון.

רקע עובדתי

בשנת 1999 הוגש נגד אל"ם רחמים כהן כתב אישום בבית-הדין הצבאי המיוחד, המייחס לו ארבע עבירות של מעשה מגונה ועבירה נוספת של התנהגות שאינה הולמת. האירועים בהם עסק כתב האישום התרחשו בתקופה שבין נובמבר 1998 לפברואר 1999, כאשר כהן שימש כמפקד חטיבה. המתלוננות היו פקידות בלשכתו. נגד אל"ם כהן נפתחה חקירת המשטרה הצבאית החוקרת, ובסיומה נערך לו שימוע בפני הפרקליט הצבאי הראשי. בעקבות השימוע ולבקשתו של אל"ם כהן, נערכו לקצין ולמתלוננות בדיקות פוליגרף.

מכשיר פוליגרף (צילום: גבריאל רודריגז; Flickr)

כחלק מהטכניקה המקובלת לעריכת בדיקת פוליגרף, נבדקים נשאלים גם בנושאים שאינם קשורים לנושא האישום, בשאלות המעוררות את הנבדקים רגשית. שאלות אלה יכולות להתייחס גם למעשים "בלתי כשרים" בעברם של הנבדקים ולעניינים אחרים העשויים להטריד אותם, אף במידה גדולה יותר מהשאלות ביחס לעניין המרכזי נושא הבדיקה.

לאחר שנערכו הבדיקות לאל"ם כהן ולמתלוננות, ועל אף שהבדיקות עצמן אינן קבילות בהליך המשפטי, העבירה התביעה חלק מהחומר שנאסף לידי ההגנה. בחומר שהועבר נכללו סיכומיהן של שלוש בדיקות, התוצאות הסופיות של כל בדיקה, השאלות והתשובות הרלבנטיות לנושא הנבדק וכן פרט מסוים שציינה אחת המתלוננות בתשאול המקדים לבדיקה, אשר היה רלבנטי לנושא האישום.

בא כוחו של אל"ם כהן ביקש בתגובה לקבל את כלל השאלות, המזכרים והתרשומות שניהל בודק הפוליגרף עם המתלוננות במהלך הבדיקות, על כל חלקיהן. לאחר שהתביעה סירבה להעביר את

החומר, פנה הסניגור לבית-הדין הצבאי בבקשה לקבל אותו, בטענה שמדובר בחומר חקירה שחשוב להגנת לקוחו.

ההליך המשפטי

בית-הדין הצבאי המיוחד בחן את הסוגיה ומצא, כי מדובר בחומר חקירה ואולם קבע שהעברתו כפופה לאיזון, בין היותו חומר חקירה לבין זכותן של המתלוננות לפרטיות. בהמשך לכך, חילק בית-הדין את הפרקים השונים של טופס הבדיקה (במה שכינה "עיפרון כחול") וקבע איזה מהפרקים רלבנטיים ונחוצים להגנת הנאשם ויימסרו לידי, ואיזה חלקים מהחומר אינם רלבנטיים ונוגעים לפרטיות המתלוננות, ולכן לא יימסרו לידי ההגנה.

שני הצדדים ערערו על ההחלטה לבית-הדין הצבאי לערעורים, אשר נוכח חשיבות הנושא, דן בערעור בפני מותב מורחב של שלושה שופטים משפטנים. בית-הדין הצבאי לערעורים קיבל את ערעור הסנגוריה וקבע, כי כל התרשומות שנערכו במהלך הבדיקות רלבנטיות לאישום והן בגדר חומר חקירה שיש להעבירו.

לאור חשיבות הסוגיה והשלכתה על הליכים פליליים בכלל, עתרה התביעה הצבאית לבית המשפט הגבוה לצדק נגד החלטת בית-הדין הצבאי לערעורים.

במאי 2003, ניתנה החלטת בג"ץ, שנכתבה על-ידי השופטת (כתוארה אז) ביניש. בהחלטה נקבע, כי בעובדה שחומר נאסף על ידי רשויות החקירה יש כדי ללמד על היותו בגדר חומר חקירה, ואולם אין בכך כלל גורף, ונדרשת בדיקה נקודתית של רלבנטיות החומר, בכל מקרה ומקרה. עוד נקבע כי כאשר הזיקה של החומר לחקירה הפלילית נמוכה, יש לשקול שיקולים נוספים ובהם גם אינטרסים ציבוריים. במקרה זה, בו הזיקה והרלבנטיות של החומר המבוקש (השאלות האישיות שנשאלו על-ידי הבודק) לנושא האישום ולהגנת הנאשם אינן נראות לעין, יש לתת בכורה לזכותן של המתלוננות לפרטיות ולכבוד, וכן לאינטרס הציבורי שעדים ומתלוננים לא יירתעו מפני הסכמה לשתף פעולה עם בדיקות פולגראף במסגרת חקירה.

בסופו של ההליך המשפטי, אל"ם כהן הורשע לפי הודאתו בהסדר טיעון, בעבירת התנהגות שאינה הולמת, ונגזרה עליו הורדה בדרגה.

גלובס

התובע הצבאי הראשי מבקש מבג"ץ למנוע העברת תרשומות לאל"מ המואשם בהטרדות מיניות

ביה"ד הצבאי לערעורים הורה לתביעה להעביר את כל תרשומות הפולגראף מלבד שתי מילים שהן חסרות משמעות מבחינת הנאשם; התצ"ר: משמעות ההחלטה - פגיעה קשה בזכות יסוד של הקורבנות להגנה על פרטיותן

18:43, 21/01/2002 שמואל דקלו

חשיבות הפרשה

במידה רבה, חשיבות ההלכה היא במשקל שניתן לזכויותיהם של נפגעי עבירה לפרטיות ולכבוד וכן לשיקולים ציבוריים נוספים כגון הסיכון להרתעת עדים ומתלוננים מפני הסכמה לשתף פעולה בבדיקות פוליגרף. זאת, גם נוכח טענותיו ודרישותיו של נאשם לאור זכותו להליך הוגן.

מעבר לכך, בית המשפט העליון הגדיר הלכה למעשה את מבחני היסוד לקביעה, האם חומר שנאסף על ידי רשויות החקירה הוא בגדר חומר חקירה שצריך להיות מועבר לידי הנאשם. הלכה זו רלבנטית גם כיום והיא משמשת בסיס לקביעות מאוחרות של בתי-משפט שונים, אשר יישמו את ההלכה ואף עיבו את מבחני הרלבנטיות.

למה בחרתי בנושא?

על אף שהלכה זו אינה מהעת האחרונה, ושהדיון המשפטי בנושא היקפו של חומר החקירה בו זכאי לעיין נאשם בהליך פלילי הורחב ובוסס לאורך השנים, עדיין מוגשות בהליכים פליליים בקשות חומר חקירה – לעיתים באופן מוצדק, ולעיתים בגדר "ניסיונות דיג" או "גישושים בחשכה"; הכל מתוך ניסיונה של ההגנה למצות את זכות הנאשם בהליך.

בעבורי, הפרשה מדגימה גם את נחישותה של מערכת אכיפת הדין בצה"ל להגן ולשמור על הכבוד והפרטיות של נפגעי עבירה באופן שלא יפגע באמון שלהם במערכת האכיפה ואשר לא יהיה בו כדי להרתיע אותם מלהגיש תלונות; זאת בין היתר, גם באמצעות הגשת עתירות לבית המשפט העליון בנושא.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- בג"ץ 620/02, התובע הצבאי הראשי נ' בית-הדין הצבאי לערעורים ורחמים כהן: <http://elyon1.court.gov.il/files/02/200/006/N09/02006200.n09.htm> ;
- אפרת וייס, "התובעת הצבאית: לא להעביר חומר חסוי לאל"ם שנאשם במעשים מגונים", כתבה באתר YNET מיום 21 בינואר 2002: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-1567288,00.html>.